

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Белякової Оксани Володимирівни «Інноваційний розвиток національної економіки: концептуальні засади взаємодії влади, науки і бізнесу», що представлена на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковою тематикою.

Традиційно питання інноваційного розвитку національної економіки вирішуються засобами стратегічного, макроекономічного, прогностичного планування, втім, відповідно розроблені окремі позиції, нормативи, документи, заходи, лише частково враховують інтереси всіх зацікавлених сторін. Залишаються поза увагою або формально вирішуються практичні завдання взаємодії влади, бізнесу та науки у питаннях реалізації та поширення інноваційної діяльності в Україні. Наразі основний тягар щодо реалізації інноваційного потенціалу покладено саме на суб'єкти господарювання, при цьому, обмеженість та декларативність їх взаємодії із стейкхолдерами освіти та владними структурами стримує темпи економічного зростання, що підкреслює актуальність теми дослідження. Своєчасність піднятих у роботі питань підтверджують реформи системи освіти в Україні, трансформація та розбудова нової економіки в умовах дії карантинних обмежень. Наявний потенціал взаємодії влади, бізнесу, науки дійсно виступає потужним підґрунтям та інструментом впливу на стан, якість та темпи зростання національної економіки, вектор розвитку якої спрямовано на повномасштабне та всебічне впровадження інновацій.

Отже тема дисертаційної роботи, метою якої є розробка теоретико-методологічних засад, методичних підходів, практичних рекомендацій і організаційних положень щодо формування концептуальних засад взаємодії влади, науки і бізнесу в процесі інноваційного розвитку національної економіки при переході до структурно-функціональної організації НІС на засадах моделі

«потрійна спіраль», є актуальною та своєчасною.

Дисертаційна робота виконувалась згідно з планами науково-дослідних робіт ВНЗ «Національна академія управління», зокрема: «Інноваційно-інвестиційні чинники сталого соціально-економічного розвитку» (номер держреєстрації 0116U003934, 2016-2020 рр.); Київського національного університету культури і мистецтв Міністерства культури України, зокрема: «Формування теоретико-методологічних засад забезпечення економічного розвитку регіону та його оцінка в стратегічній перспективі» (номер держреєстрації 0115U006581, 2015-2017 рр.); «Обґрунтування імперативів інноваційного провайдингу регіону» (номер держреєстрації 0115U000561, 2015-2017 рр.); «Дослідження розвитку кроскультурних відносин в економічному просторі України» (номер держреєстрації 0115U000560, 2015-2017 рр.); Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, зокрема: «Підвищення конкурентоспроможності національної економіки» (номер держреєстрації 0107U003876, 2007-2011 рр.); «Організаційно-економічний механізм розвитку національної інноваційної системи» (номер державної реєстрації 0112U007295, 2012-2013 рр.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Наукові положення, висновки та рекомендації, що представлені у дисертаційній роботі Белякової Оксани Володимирівни, є достатньо аргументованими та достовірними, базуються на опрацюванні значної кількості наукових праць вітчизняних та закордонних вчених, використанні достатнього обсягу статистичної інформації, зокрема, даних аналітичної системи для комплаєнса та аналізу ринків You Control, Державної служби статистики України.

Науково-практичні розробки автора в частині обґрунтування методології дослідження взаємодії влади, науки і бізнесу в процесі інноваційного розвитку економіки ґрунтуються на принципах системного підходу, концептуальних

положеннях маржиналізму, неінституціоналізму, теорії економічного розвитку, синергетики, теорії інноваційної економіки підприємницького суспільства, державного регулювання.

Обґрунтування методичних підходів до визначення напрямів підвищення синергізму взаємодії влади, науки і бізнесу в інноваційній сфері та удосконалення інструментів державного регулювання інноваційного розвитку здійснено засобами економіко-математичного моделювання.

Шляхом проведення структурного та факторного аналізів обґрунтовано факторне середовище стримання та сприяння впровадженню структурно-функціональній організації взаємодії влади, науки і бізнесу, визначено напрями її зміни, побудовано концепцію формування процесів взаємодії влади, науки і бізнесу.

Раціональний вибір та коректне застосування сучасних методів дослідження свідчить про обґрунтованість та достовірність отриманих результатів, висновків дисертації.

Основні положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, їх новизна

Результати та висновки проведеного дослідження збагачують сучасну економічну науку в напрямі обґрунтування теоретичних і методологічних основ, концептуальних засад, організаційно-методичних підходів до формування концепції взаємодії влади, науки і бізнесу в процесі інноваційного розвитку національної економіки при переході до структурно-функціональної організації НІС за моделлю «потрійна спіраль», мають практичне значення для реалізації заходів із інноваційного спрямування розвитку національної економіки.

Зокрема, у дисертації вперше розроблено:

– методологію дослідження процесу взаємодії влади, науки і бізнесу в процесі інноваційного розвитку економіки. Дослідження базувалося на принципах несуперечливості, визначеності, імпліцитності, компліментарності, поглинання, повноти, системності в межах синтезу положень маржиналістських і

неінституціональних течій, шкіл і концепцій, теорії економічного та інноваційного розвитку підприємницького суспільства, синергетики. Проведено дослідження природи і джерел утворення коопераційних ефектів як основи переходу до моделі НІС-«потрійна спіраль» на засадах еволюційного і міждисциплінарного підходів;

– запропоновано цілісну траєкторну концепцію формування процесу взаємодії влади, науки і бізнесу при переході України до інноваційного розвитку національної економіки за моделлю «потрійна спіраль». Автором представлено ієрархічно організовану систему елементів за такими рівнями: методологічному, цілеутворення, методичному, інструментальному, організаційному. Обґрунтовано структурний синтез складових концепції і взаємозв'язків між ними;

– запропоновано й обґрунтовано Концепцію взаємодії влади, науки і бізнесу в процесі інноваційного розвитку економіки України. В ході дослідження обґрунтовано спрямованість прискорення інноваційного розвитку національної економіки з одночасним формування інституціональних атракторів переходу НІС України до моделі «потрійна спіраль», який забезпечує комплексну взаємодію держави з бізнес-структурами і науковою сферою за рівнями. Обґрунтовано умови для переходу до моделі «потрійна спіраль»;

Серед отриманих наукових результатів, спрямованих на удосконалення існуючих наукових положень, доцільно виділити такі:

– методичні засади щодо виявлення і підвищення синергізму взаємодії влади, науки і бізнесу. Їх обґрунтовано на основі використанні багаторівневої системи індикаторів Глобального інноваційного індексу (*GII*), оцінюванні коопераційних ефектів, причинно-наслідкових зв'язків між індикаторами інноваційного ресурсу і наукових та творчих результатів інноваційної діяльності, дослідження імпульсної інтерпретації сигналів «входу» і «виходу» взаємодії за кожною групою індикаторів. В результаті обґрунтовано управлінські рішення стосовно забезпечення переходу до мережевої організації взаємозв'язків між владою, наукою і бізнесом;

– науково-методичний підхід до оптимізації інструментів державного регулювання інноваційним розвитком національної економіки. Застосовано методологію теорії автоматів, використано бінарну систему числення, булеву алгебру. Обґрунтовано шляхи забезпечення узгодженості законодавства в інноваційній сфері з іншими законодавчими і підзаконними актами;

– комплекс чинників, що детермінують структурно-функціональну організацію процесу взаємодії влади, науки і бізнесу в процесі інноваційного розвитку національної економіки, що є достатнім та однозначно визначає характеристичний профіль НІС країни;

– науковий підхід до забезпечення умов прискореного переходу України до інноваційного розвитку національної економіки за моделлю «потрійна спіраль». В ході дослідження визначено магістральні траєкторії трансформації структурно-функціональної організації взаємодії влади, науки і бізнесу з урахуванням морфологічних ознак української НІС. Підхід при використанні дозволяє створити умови для самоорганізаційного формування осередків «потрійної спіралі» всередині діючої євроатлантичної моделі НІС України;

– комплекс стратегічних орієнтирів трансформації процесу взаємодії влади, науки і бізнесу, який, на відміну від існуючих, спрямований на формування інституціональних атракторів переходу до структурно-функціональної організації НІС України за моделлю «потрійна спіраль» і деталізований за засобами реалізації. Обґрунтовано диференціацію інструментів державного регулювання інноваційним розвитком та трансформації процесу взаємодії влади, науки і бізнесу;

– інструментарій державного регулювання інноваційним розвитком національної економіки за рахунок декомпозиції важелів і засобів державного регулювання за напрямками і стратегічними орієнтирами трансформації процесу взаємодії влади, науки і бізнесу, оптимізації і структурного синтезу. Розроблено методичний підхід, що забезпечує узгодженість засобів і важелів регулювання і системність впливу держави на інноваційний розвиток економіки країни;

Набули подальшого розвитку такі наукові положення:

– теоретичний базис інноваційного розвитку національної економіки за рахунок виокремлення ланцюжка формування його ключових концептів в процесі еволюції панівних парадигм і морфологічних ознак НІС України на рівні її структури і системних зв'язків, що поглиблює розуміння основних детермінант функціонування процесу взаємодії влади, науки і бізнесу в інноваційній сфері;

– теоретичний підхід до інтерпретації концепції взаємодії влади, науки і бізнесу моделі «потрійної спіралі» НІС з позицій концепції фізичної економії. Виявлено відповідності системних властивостей і атрибутів взаємозв'язків функціональних елементів концепції критеріальним ознакам систем з автоматичним керуванням. Інтегровано методологічні принципи, методи і дослідницькі прийоми теорії автоматів до загальної методології інноваційного розвитку національної економіки;

– напрями трансформації процесу взаємодії влади, науки і бізнесу, до яких віднесені: інституціональний розвиток інноваційної сфери; розвиток внутрішніх взаємозв'язків, розвиток зовнішніх наукових комунікацій, розвиток форм фінансової взаємодії, які враховують коопераційні ефекти, формування мережевої організації;

– організаційно-методичний підхід до активації взаємодії влади, науки і бізнесу на місцевому рівні за рахунок створення організаційно-методичних рекомендацій і Державної цільової програми інноваційного місцевого розвитку, яка передбачає ряд відповідних заходів, реалізація яких дозволить забезпечити повсюдність національного інноваційного економічного розвитку і сприятиме розширенню внутрішнього ринку інноваційної продукції кінцевого споживання.

Вищезазначене дозволяє зробити висновок, що поставлену мету дослідження досягнуто, а завдання дисертаційної роботи виконано. Висновки та рекомендації, що сформульовані у дисертації, відповідають її змісту, корелюють із поставленими завданнями та підтверджують глибину, науково-практичну цінність та оригінальність проведеного дослідження.

Теоретичне і практичне значення результатів дисертаційної роботи

Теоретичне значення результатів дисертаційної роботи полягає у розвитку категоріального апарату, концептуальних, методологічних, прикладних положень, розробці відповідних науково-практичних рекомендацій, які розвивають економічну науку в сфері завдань з реалізації інноваційного розвитку національної економіки.

Теоретико-методичну цінність результатів дисертації доводить їх використання у навчальному процесі Азовського морського інституту Національного університету «Одеська морська академія», Донецького державного університету управління, Національної академії управління, що підтверджено відповідними довідками.

Практичне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні : комплексу факторів впливу на структурно-функціональну організацію взаємодії влади, науки і бізнесу; комплексу заходів з удосконалення інструментів державного регулювання інноваційним розвитком національної економіки; концепції формування механізму взаємодії влади, науки і бізнесу при переході України до інноваційного розвитку національної економіки за моделлю «потрійна спіраль»; методичного підходу до оптимізації інструментів державного регулювання інноваційного розвитку національної економіки; наукового підходу до забезпечення умов прискореного переходу України до структурно-функціональної організації взаємодії влади, науки і бізнесу за моделлю «потрійна спіраль»; методичного підходу до оптимізації інструментів державного регулювання інноваційного розвитку національної економіки; впровадження методів реалізації триєдиних інтересів задля ефективного розвитку національної економіки; формування механізму взаємодії влади, науки і бізнесу на взаємовигідних, партнерських відносинах, що базуються на інноваційному підґрунті; застосування методичного підходу до виявлення і підвищення синергізму взаємодії влади, науки і бізнесу; удосконалення теоретико-методологічних підходів забезпечення підвищення синергетичного ефекту взаємодії влади, науки і бізнесу в стратегічній перспективі. Практичні

розробки автора є універсальними та надають змогу приймати ефективні управлінські рішення в сфері інноваційного розвитку національної економіки. Практичну цінність основних розробок автора підтверджують представлені акти їх впровадження у діяльність : Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної фіскальної служби України, Міністерства культури України (департамент фінансово-ресурсного забезпечення), Київської Торгово-промислової палати, Київської обласної державної адміністрації (департамент економічного розвитку і торгівлі), Київської обласної державної адміністрації (управління культури), Запорізької обласної ради, Маріупольської міської ради (департамент по роботі з активами), ГО «Академія економічних наук України», ГО «Міжнародна академія інформатики», ГО «Асоціація сприяння глобалізації освіти та науки «СПЕЙСТАЙМ».

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих роботах автора

Результати наукових досліджень Белякової Оксани Володимирівни, які покладено в основу дисертації, оприлюднені та є у відкритому доступі. За темою дисертації опубліковано 70 наукових праць загальним обсягом 284,13 д.а., з яких особисто автору належить 117,01 д.а. Із загальної кількості опублікованих наукових праць – 1 одноосібна і 7 колективних монографій, серед яких 2 видано за кордоном, 7 статей у виданнях, індексованих міжнародними наукометричними базами Web of Science Core Collection та Scopus, 3 підручники та 2 навчальні посібники з грифом МОН України, 5 статей у наукових виданнях інших держав, 30 статей у наукових фахових виданнях та виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз, 16 публікацій у матеріалах конференцій. Свідectво про реєстрацію авторського права на твір мають 3 підручники та 5 монографій.

В опублікованих працях повно відображено сутність отриманих результатів виконаного дослідження та їх наукова новизна. Результати дослідження доповідались і отримали позитивну оцінку на міжнародних

науково-практичних конференціях. З огляду на зазначене, апробацію результатів дисертаційної роботи слід вважати достатньою.

Автореферат дисертації відображає її зміст і не містить положень, що не висвітлені в дисертаційній роботі.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Дисертація містить окремі положення та зауваження, які потребують окремої уваги:

1. Зважаючи на те, що самоорганізація визначає процеси, в ході яких створюється, відтворюється або вдосконалюється організація складної динамічної системи, зокрема такої як економіка, в результаті яких виникають складні структури за умов відсутності нав'язаного зовнішньою дією порядку, потребує пояснення, чи не буде хибним ідея автора (підрозділ 3.1 дисертації, стор.19 автореферату) щодо «зростання ролі саме держави» як регулятора, а не громади як органу місцевого самоврядування та продукту самоорганізації населення, в питаннях «ініціювання процесів формування інституціональних атракторів на основі розширення суб'єкт-суб'єктної взаємодії держави з іншими учасниками інноваційного розвитку національної економіки». Переваги та недоліки, межі втручання держави у процеси функціонування та розвитку національної економіки і досі залишаються актуальними та дискусійними, що доречно було б розглянути у роботі.

2. Автор за змістом дисертації оперує такою категорією як магістральні траєкторії (рис. 3.2, підрозділ 3.1 дисертації, рис. 4 автореферату), відповідно обґрунтовує «науковий підхід до забезпечення умов прискореного переходу України до інноваційного розвитку національної економіки який ґрунтується на визначенні магістральних траєкторій трансформації структурно-функціональної організації взаємодії влади, науки і бізнесу як децентралізації управління інноваційними процесами, диверсифікації їх фінансового забезпечення, зростання ролі університетів в системі генерації і поширення знань, мережева організація взаємозв'язків», тобто, представляє як

«дорожню карту» реформування інноваційної сфери...». Втім, категорія не досить вдало запозичена та використана, оскільки магістральні траєкторії використовуються при розробці балансових моделей, реалізація яких передбачає обґрунтування галузевої структури та взаємозв'язків, множини варіантів розвитку системи або траєкторій, вибору з них оптимальних з метою дослідження керуючих впливів, що не розглядалося у роботі. Тому потребує уточнення авторське бачення категорії магістральних траєкторій в контексті відповідно заявлених наукових результатів.

3. В ході дослідження автором запропоновано й обґрунтовано «Концепцію взаємодії влади, науки і бізнесу в процесі інноваційного розвитку економіки України» (підрозділ 5.2 дисертації), реалізація якої «забезпечує як суб'єкт-об'єкту, так і суб'єкт-суб'єкту взаємодію держави з бізнес-структурами і науковою сферою». Оскільки за своєю суттю, взаємодія представляє злагоджену сумісну діяльність об'єктів чи суб'єктів, в результаті дії окремих здійснюється вплив на інших, що загалом коригує та уточнює їх поведінку, доцільно було б уточнити очікування автора щодо зміни поведінки представників влади, бізнесу та науки за умов реалізації запропонованої автором Концепції. Також доречно зазначити, які положення концепції враховують, компенсують протилежність та суперечність більшості інтересів та цілей діяльності закавлених сторін влади, бізнесу і науки з метою налагодження їх взаємодії, зниження ефектів їх супротиву нововведенням.

4. Обґрунтовано автором «методичні засади щодо виявлення і підвищення синергізму взаємодії влади, науки і бізнесу, оцінювання коопераційних ефектів такої взаємодії та зв'язків між індикаторами інноваційного ресурсу і наукових та творчих результатів інноваційної діяльності, що дозволяють підвищити обґрунтованість управлінських рішень стосовно забезпечення переходу до мережевої організації взаємозв'язків між владою, наукою і бізнесом» (підрозділ 2.2 дисертації). Зважаючи на відсутність безпосереднього оцінювання синергізму взаємодії, потребує додаткового пояснення позиція автора щодо можливості визначення синергетичного ефекту

від взаємодії влади, науки і бізнесу, коопераційних ефектів численними методами та критеріями прийняття рішень за результатами оцінювання. Також, не представленим залишилося визначення суті «мережевої організації взаємозв'язків», можливість реалізація якої досить суб'єктивна, зважаючи на те, що мережа передбачає гнучкість управлінських структур, що не властиво структурам закладів освіти, інститутам влади, функціонуючих за рахунок існування загальної ресурсної бази, зокрема інформаційної, яка наразі відсутня, поєднання формальних і неформальних порядків координації і узгодження дій всіх учасників мережі у просторі та часі, що досить складно реалізувати.

5. Удосконалений автором «науково-методичний підхід до оптимізації інструментів державного регулювання інноваційним розвитком національної економіки ґрунтується на методології теорії автоматів і передбачає використання бінарної системи числення і застосування правил і аксіом булевої алгебри, що дозволяє забезпечити узгодженість законодавства в інноваційній сфері з іншими законодавчими і підзаконними актами» (підрозділ 5.1 дисертації). Зважаючи на те, що автор тлумачить підхід з точки зору «оптимізації інструментів», доречно було б застосовувати методи оптимізації, тобто знаходження екстремумів функцій при заданих обмеженнях, а не використовувати методології теорії автоматів, бінарної системи числення, булевої алгебри, що не вирішують завдань оптимізації. Також не визначено досягнутий ступінь узгодженості законодавства в інноваційній сфері з іншими законодавчими і підзаконними актами та те, як вона змінюється у часі.

6. Потребує уточнення доречність та узгодженість обґрунтованого «комплексу стратегічних орієнтирів трансформації процесу взаємодії влади, науки і бізнесу» (підрозділ 4.3 дисертації) з діючими положеннями макроекономічних та стратегічних документів в інноваційній, економічній, освітній сферах. Також не визначеними залишилися рекомендації щодо періодичності перегляду та актуалізації стратегічних орієнтирів, відповідного інструментарію державного регулювання інноваційним розвитком, з

урахуванням динамічних змін впливу факторів зовнішнього середовища та внутрішнього становища держави, науки та бізнесу.

7. Відсутність пояснень до обґрунтування визначення «поняття атрактора» вимагає додаткового обґрунтування автора щодо тлумачення його суті «як базового коопераційного утворення» (підрозділ 3.1 дисертації, стор. 18 автореферату) в межах такого контексту змісту дисертації як: «стимулювання виникнення подібних атракторів», «формування атракторів», «інституціональних атракторів». Чи на думку автора класична позиція щодо суті атрактора як : сфери притягування; множини точок, що притягують; стійкої сфери рішення; стійкого стану, що притягує множину траєкторій, де система функціонує певний проміжок часу; ознака поведінки системи; сукупність факторів, що обумовлюють стійкість системи та інше, узгоджується та корелює із ознаками кооперативного значення? Не відзначено, чим для автора виступає «інституціональний атрактор» в об'єктивному вираженні, які заходи щодо стимулювання їх виникнення та формування наразі наявні та доступні представникам влади, бізнесу, науки?

8. Підрозділ 4.1 (табл. 4.1-4.6, рис. 4.1-4.10) насичений результатами досліджень рядів динаміки та показників структури інноваційного розвитку національної економіки, фінансового стану секторів освіти, науки та техніки, промисловості України. Втім, автор не наводить множини тих показників, що прямо, а не опосередковано характеризують результативність функціонування механізму взаємодії бізнесу, науки і влади в процесі, яку заявлено у назві розділу 4 дисертації «Аналіз результативності концепції взаємодії влади, науки і бізнесу в процесі інноваційного розвитку національної економіки».

9. Науковий результат (пункт 4 «дістали подальшого розвитку», підрозділ 5.2 дисертації), що стосується «напрямів активізації взаємодії влади, науки і бізнесу на місцевому рівні, якими передбачено створення організаційно-методичних рекомендацій і Державної цільової програми інноваційного місцевого розвитку», недостатньо обґрунтований з позиції виключення перетину та дублювання положень та цілей заявленої програми із наразі діючими державними цільовими програмами інноваційного спрямування. Доцільно визначити терміни її реалізації із

чітким механізмом контролю виконання плану дій. Крім того, зважаючи на обмеженість державного фінансування та низької прибутковості суб'єктів господарювання, щорічного скорочення обсягів інвестицій, доцільно обґрунтувати вибір джерела фінансування реалізації Державної цільової програми інноваційного місцевого розвитку ще на початку її розробки, а також коло розпорядників, встановити вимоги щодо цільового та ефективного використання бюджетних коштів та критерії контролю їх виконання.

10. Автором обґрунтовано «комплекс чинників, що детермінують структурно-функціональну організацію процесу взаємодії влади, науки і бізнесу в процесі інноваційного розвитку національної економіки, який, на відміну від існуючих, є достатнім і сукупний вплив яких однозначно визначає характеристичний профіль НІС країни» (підрозділ 3.1 дисертації). Доцільно вказати критерії, за якими автор обґрунтований комплекс чинників визначає як достатній та такий, що однозначно характеризує профіль НІС зважаючи на те, що факторне середовище, визначене та структуроване на певний період t , є актуальним протягом достатньо короткого терміну, а профіль НІС досить багатоаспектна та неоднозначна категорія із притаманними їй властивостями та ознаками.

Загальні висновки і оцінка дисертації

Дисертаційна робота Белякової Оксани Володимирівни «Інноваційний розвиток національної економіки: концептуальні засади взаємодії влади, науки і бізнесу» є самостійною, завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані теоретичні, методологічні та прикладні результати, що в сукупності є суттєвими для вирішення питань інноваційного розвитку національної економіки в межах взаємодії влади, бізнесу та науки. Актуальність обраної теми, обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих працях відповідають вимогам, встановленим до докторських дисертацій. Тема дисертації та її зміст відповідають паспорту спеціальності 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Дисертаційна робота Белякової Оксани Володимирівни «Інноваційний розвиток національної економіки: концептуальні засади взаємодії влади, науки і бізнесу», представлена на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, відповідає вимогам пунктів 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її автор, Белякова Оксана Володимирівна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством.

Офіційний опонент:
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки
Класичного приватного університету,
м. Запоріжжя

Г.Ю. Кучерова

Підпис засвідчую:

Перший проектор
Класичного приватного університету
м. Запоріжжя
доктор економічних наук, професор

О.В. Покатаєва